

**Het effect van de verwachting van een tweede interactie met constante gesprekspartners
op attitude ten opzichte van controversiële onderwerpen**

Joan Carabain

Studentnummer: s4785452

Afdeling Psychologie, Rijksuniversiteit Groningen

PSB3A-BT15: Bachelor These

Supervisor: prof. dr. N. Koudenburg

Tweede beoordelaar: N.C. Buist

In samenwerking met: Floortje Alberts, Renske Boschma, Helena Heikoop, Antoinette Hoeve,
Quinten Paays, Isis Ottenheim, Merijn Schuurs, Devra van Gelder, Emma van der Schors,

Dolores Vos en Thirza Zomer

27 januari 2026

Een scriptie is een proeve van bekwaamheid voor studenten. De goedkeuring van de scriptie is het bewijs dat de student over voldoende onderzoeks- en rapportagevaardigheden beschikt om af te studeren, maar biedt geen garantie voor de kwaliteit van het onderzoek en de resultaten van het onderzoek als zodanig, en de scriptie is daarom niet per se geschikt als academische bron om naar te verwijzen. Als u meer wilt weten over het in deze scriptie besproken onderzoek en de daarop gebaseerde publicaties waarnaar u zou kunnen verwijzen, neem dan contact op met de genoemde begeleider.

Verklaring AI-gebruik

Ik verklaar dat ik ChatGPT (OpenAI) <https://chat.openai.com> heb gebruikt om materiaal te genereren voor achtergrondonderzoek en zelfstudie bij het opstellen van deze opdracht.

**The effect of expecting a second interaction with the same interlocutors on attitude
towards controversial topics**

Abstract

In today's fast moving world, it's becoming more difficult to estimate whether you will meet your interlocutor again. There are many signs on which expectations of a second interaction influences social and psychological results. At times of these expectations, group norms, acceptance, social relations and obtaining information acquires a more prominent role. These facets, which acquire a more, could influence the way people alter their attitude. People find themselves constantly in social relations, where multiple interactions often occur. Obtaining insights of the consequences of this expectation could contribute towards understanding the attitudinal changes, caused by the social context.

In this thesis, a longitudinal research is carried out regarding the influence of expectations of a second interaction on attitude, towards controversial topics. 115 participants took part of online group discussions regarding controversial topics in society. Part of the participants expected variable interlocutors as subsequent interaction and the other part of the participants expected the same interlocutors for their subsequent interaction. Despite the lack of expectation effects of the interlocutors on attitude, it became clear that the group norms had a stronger effect on the attitude of the majority.

Keywords: constant interlocutors, variable interlocutors, attitude, controversial topics, group norm.

Samenvatting

De razendsnelle wereld van tegenwoordig maakt het steeds moeilijker om in te schatten of je een gesprekspartner opnieuw zult treffen. Er zijn veel aanwijzingen dat de verwachting van een herhaalde interactie invloed kan hebben op sociale en psychologische uitkomsten. Op het moment van deze verwachting, krijgen groepsnormen, acceptatie, sociale relaties en informatievergaring een prominentere rol. De aspecten die een prominentere rol krijgen kunnen invloed hebben op de manier waarop mensen hun attitude veranderen. Mensen bevinden zich constant in sociale relaties waarbij meerdere interacties vaak voorkomen. Dit maakt dat inzicht in de gevolgen van deze verwachting kunnen bijdragen aan het begrijpen van veranderingen in attitudes als gevolg van sociale context.

In deze these wordt een longitudinaal onderzoek gedaan naar de invloed van de verwachting van een tweede interactie op attitude ten opzichte van controversiële onderwerpen. 115 deelnemers voerden online groepsgesprekken over controversiële maatschappelijke onderwerpen. Een deel van de deelnemers verwachtte wisselende gesprekspartners en het andere deel van de deelnemers verwachtte constante gesprekspartners voor hun tweede interactie. Ondanks uitblijvende effecten van de verwachting van gesprekspartners op de attitude, werd er gevonden dat de groepsnorm een sterk effect heeft op de attitude van de meerderheid.

Sleutelwoorden: constante gesprekspartner, wisselende gesprekspartner, attitude, controversiële onderwerpen, groepsnorm.

Het effect van de verwachting van een tweede interactie met constante gesprekspartners op attitude

Sociale gesprekken bieden een plaats voor discussie over controversiële onderwerpen. Over onderwerpen als klimaat, immigratie en vrouwenrechten, maar ook voor verschillende processen die invloed kunnen hebben op de attitude. Discussies gevoerd in een groep leiden vaak tot meer attitudeveranderingen dan discussies tussen twee personen (Werner et al., 2007). Daarnaast biedt een groepsdiscussie bodem voor wederzijdse beïnvloeding (Itzhakov & DeMarree, 2022). Deze wederzijdse beïnvloeding wordt sterker naarmate mensen elkaar langer kennen (Christian et al., 2011). Het wordt echter steeds moeilijker om te voorspellen of je iemand ooit nog eens zal spreken, in het licht van de online razendsnelle veranderingen, vlotte in- en uitstroom van teamleden en groepen met verschillende achtergronden (Schiller & Mandviwalla, 2007; Thiry & Deguire, 2007). In de praktijk kan dit ervoor zorgen dat mensen steeds minder rekening houden met de kans op een tweede interactie met iemand. Dit kan ervoor zorgen dat de motivatie om onzekerheid te verminderen reduceert (Kellermann, 1986). Een mogelijk gevolg daarvan is dat groepsnormen minder invloed hebben op de attitude van een individu in een groep. Toch is er nog weinig bekend over hoe deze verwachting invloed heeft op de attitude van een deelnemer ten opzichte van een controversieel onderwerp. Er is veel onderzoek gedaan naar de attitude van deelnemers die eenmaal of onafhankelijke keren mee doen aan een experiment. Dit vereenvoudigt het onderzoek, maar het laat tegelijkertijd ook interessante informatie liggen. Volgens Barker (2017) bieden herhaalde interacties van deelnemers de mogelijkheid om gedrag af te stemmen op andere deelnemers. Uit onderzoek blijkt dat alleen de verwachting van herhaalde interacties al invloed kan hebben op verschillende uitkomsten (Berscheid et al., 1976). Om te begrijpen hoe de verwachting van herhalende interacties invloed heeft, richt dit onderzoek

zich op de volgende vraag: “Wat is het effect van de verwachting van een tweede interactie met constante gesprekspartners op attitude?”

Een belangrijk aspect tijdens een eerste interactie is de mate van verwachting om deze personen opnieuw tegen te komen. Hoe hoger deze verwachting is, hoe hoger de aandacht en herinnering van en de informatie over deze persoon (Berscheid et al., 1976). De verwachting om elkaar opnieuw te treffen verandert het informatie-uitwisselingsproces. Dit heeft als gevolg dat er veranderingen ontstaan in processen als aandacht, oordeelsvorming en herinnering tijdens de eerste interactie. Deze veranderingen komen door de cognitieve onzekerheid die dan ontstaat. Deze verandering in het informatie-uitwisselingsproces valt terug te brengen naar verhoogde aandacht voor en herinnering aan informatie (Kellermann, 1986). Het kan er in de praktijk voor zorgen dat mensen in een eerste interactie meer moeite doen om de ander te leren kennen als zij een tweede interactie verwachten (Walther, 1994).

Naast de veranderingen in het informatie-uitwisselingsproces schetst het model van gemotiveerde informatieverwerking in groepen (MIP-G) een bijkomend gevolg. Het stelt dat de verwachting op een nieuwe interactie ertoe kan leiden dat mensen meer aandacht hebben voor elkaar (Scholten et al., 2006), naast verhoogde aandacht voor de informatie. Dit komt overeen met de uncertainty reduction theory. Volgens deze theorie zorgt de verwachting van een nieuwe interactie in de toekomst voor cognitieve onzekerheid, maar door de verandering in het informatie-uitwisselingsproces vermindert deze onzekerheid in eerste interacties (Kellermann, 1986). Zij hebben een hogere bereidheid om informatie te verwerken, delen en integreren om deze cognitieve onzekerheid te verminderen. Walther (1994) ondersteunt dit idee door te stellen dat de hoeveelheid informatie die wordt uitgewisseld groter is bij verwachting van een interactie in de toekomst. Hancock en Sorrentino (1980) stellen dat de veranderingen mede worden gestuurd door de wens om geaccepteerd te worden. Bij de verwachting om elkaar opnieuw te zien, zal deze wens om geaccepteerd te worden vaker

leiden tot het aanpassen aan de groep op het moment dat zij deze acceptatie nog niet voelen. Deze groepsnormen worden in het Social Identity Model of Deindividuation Effects ook dominanter bevonden als deze samen gaat met anonimiteit (Postmes et al., 1998).

Het effect van de groepsnorm is mogelijk niet voor iedereen even sterk. Hancock en Sorrentino (1980) schetsen dat de minderheid vaak minder steun ervaart van de groep, waardoor zij gevoeliger zijn voor de groepsnorm. Tegelijkertijd wordt de behoefte om geaccepteerd te worden versterkt door de verwachting van de tweede interactie. Bovendien zijn leden van de minderheidsgroep gevoeliger voor afwijzingen van de meerderheid (Baumeister & Leary, 1995), waar de meerderheid deze gevoeligheid minder ervaart (Jetten & Hornsey, 2013).

Scholten et al. (2006) schetsen een ander gevolg voor de minderheid door de verwachting van een tweede interactie dan voor de meerderheid van een groep. De mate waarin deelnemers rekening houden met anderen, kan ervoor zorgen dat de minderheid terughoudender is. Zij nemen de meerderheid in acht. De meerderheid bestaat uit het overgrote deel van de groep deelnemers die dezelfde mening deelt.

Op basis van theorieën en eerdere bevindingen wordt aangenomen dat de verwachting van een tweede interactie met dezelfde gesprekspartners deelnemers zal motiveren om informatie over de groep te verzamelen om onzekerheid te verminderen. Deze motivatie en onzekerheid kan hen gevoeliger maken voor de groepsnorm. Deze groepsnorm zal een grotere invloed hebben op attitudeverschuivingen bij minderheidsleden vanwege de sterke behoefte aan acceptatie, gevoeligheid van afwijzing, de terughoudendere positie en de noodzakelijkheid om rekening te houden met de meerderheid.

Binnen de kaders van dit onderzoek toetsen we 3 hypothesen.

Hypothese 1: “De verwachting van een toekomstige interactie met een constante gesprekspartner verhoogt de aandacht voor groepsinformatie”.

Hypothese 2: “De groepsnorm heeft een sterker effect op attitudeverschuivingen bij deelnemers die een toekomstige interactie met een constante gesprekspartner verwachten dan op deelnemers die een wisselende gesprekspartner verwachten”

Hypothese 3: “Het effect van de groepsnorm op attitudeverschuivingen is sterker voor de minderheid”

Methode

Design

Dit onderzoek hanteerde een experimenteel design met twee condities, waarin deelnemers online groepsgesprekken voerden over controversiële maatschappelijke onderwerpen. De belangrijkste onafhankelijke variabele binnen het experimentele design was constante versus wisselende gesprekspartners in CMC, waarmee een toekomstige interactie werd gemanipuleerd. In de conditie constante partners voerden deelnemers twee gesprekken met dezelfde groep, terwijl deelnemers in de conditie wisselende partners twee gesprekken voerden met verschillende groepen. Toewijzing aan de condities gebeurde quasi-random op basis van de doorgegeven beschikbaarheid van de deelnemers.

Naast de constante versus wisselende gesprekspartners werden diverse persoonlijke en situationele kenmerken als onafhankelijke of moderatorvariabelen meegenomen, waaronder ervaren anonimiteit, introversie, vriendelijkheid, behoefte aan cognitieve afsluiting en boosheid, groepsnorm, minderheidsstatus en de verwachting van de gesprekspartner. De afhankelijke variabelen omvatten; vooroordelen, gedeelde cognitie, ervaren overeenkomsten, conflict, negatieve emoties, groepsidentificatie, attitude na het gesprek en de mate van aandacht. Zo kon worden onderzocht hoe constante versus wisselende partners samen met individuele verschillen in persoonlijkheid, cognitie en affectieve reacties bijdroegen aan de mate waarin deelnemers zich betrokken, begrepen of juist verdeeld voelden ten opzichte van hun groepsgenoten binnen herhaalde online interacties.

Participanten

Een totaal van 140 deelnemers nam deel aan het eerste gesprek van ons onderzoek. Hiervan gingen 64 deelnemers twee keer in gesprek met dezelfde gesprekspartners en 76 deelnemers met wisselende gesprekspartners. Aan het tweede gesprek namen 106 personen deel. De uitval werd gecontroleerd en bleek niet systematisch te zijn. Er werden geen significante verschillen gevonden tussen uitgevallen en overgebleven deelnemers op

demografische kenmerken of scores op de gemeten variabelen. Bovendien had het merendeel van de uitval een duidelijke oorzaak; zestien deelnemers vielen uit vanwege een technische fout en een deel kon niet deelnemen omdat groepsgenoten niet aanwezig waren, waardoor er geen groepen gevormd konden worden voor het chatten. Naar schatting zijn er negen deelnemers die uit eigen initiatief niet aanwezig waren bij het tweede gesprek, wat duidt op zelf-selectieve uitval.

De deelnemers waren 28% ($n= 39$) man en 72% vrouw ($n= 101$). Het grootste deel van onze steekproef ($n= 86$) zat in de leeftijdscategorie 20 tot 29 jaar. Om deel te mogen nemen aan ons onderzoek was het een vereiste om achttien jaar of ouder te zijn. Alle deelnemers, die deel uitmaakten van onze sociale kring, beheersten de Nederlandse taal, de voertaal van ons onderzoek. Een vooraf uitgevoerde power analyse gedaan met G*Power liet zien dat 128 deelnemers nodig waren voor een medium effect size ($f= .25$) bij een power van .8%. Dit is gebaseerd op een eenrichtings-variantieanalyse.

Procedure

Het onderzoek is uitgevoerd met behulp van Qualtrics en Smartrix en is vooraf goedgekeurd door de ethische commissie faculteit GMW, met de ethische code PSY-2526-S-0072. Deelnemers kregen bij aanvang de onderzoek informatie en gaven toestemming voor deelname en gebruik van hun gegevens. Deelname was volledig vrijwillig, anoniem en op elk moment te beëindigen en de inhoud van het onderzoek werd toegelicht waar mogelijk.

De deelnemers ontvingen een document met uitleg over het onderzoek. Zij konden zich inschrijven via een digitale datumprikker en ontvingen uiterlijk anderhalve week later per mail een bevestiging van hun deelname en het toegewezen tijdslot. Ons onderzoek bestond uit twee sessies van ongeveer 30 minuten met een week ertussen.

Een uur voor de eerste sessie ontvingen deelnemers een persoonlijke

Qualtrics-link. Zij beantwoordden vragen over hun achtergrondkenmerken en hun attitude ten opzichte van de onderzoek stelling, waarna zij schriftelijke instructies ontvingen over de gespreksprocedure. Afhankelijk van de conditie werd vermeld of zij gedurende twee gesprekken constante of wisselende gesprekspartners zouden hebben. Hierop volgde direct een controlevraag of de instructies correct begrepen waren. Deelnemers die de controle-vraag fout beantwoordden, werden verzocht de instructietekst nogmaals te lezen en moesten het correcte antwoord geven om door te kunnen gaan. Vervolgens werden deelnemers automatisch doorgestuurd naar de Smartriqs-omgeving, waarin zij in groepen van drie à vier personen een online discussie voerden van 15 minuten. De deelnemers kregen vanaf 13 minuten de optie om de groepsdiscussie te verlaten. De stelling verscheen bovenaan het scherm met de instructie *‘Bespreek de stelling.’* Het eerste gesprek ging over de stelling: *‘De loonkloof tussen mannen en vrouwen is het gevolg van persoonlijke keuzes, niet van discriminatie.’* Om anonimiteit te waarborgen, kregen deelnemers willekeurig een kleur toegewezen (rood, blauw, geel of groen). Deelnemers in de conditie met constante gesprekspartners kregen in het tweede gesprek dezelfde kleur toegewezen, om het gevoel dat de deelnemers echt in gesprek waren met dezelfde mensen te bevorderen. Na afloop vulden de deelnemers een vragenlijst in over hun gesprekservaringen en attitude ten opzichte van de stelling. Ook was er een manipulatiecheck waarbij nogmaals werd gevraagd of zij verwachtten met constante of wisselende gesprekspartners deel te nemen aan het onderzoek.

Een week later vond de tweede sessie plaats. Deelnemers gingen direct na het openen van de per e-mail verstuurd link met elkaar in gesprek over de stelling: *‘Er wordt tegenwoordig te veel nadruk gelegd op diversiteit in plaats van kwaliteit op de arbeidsmarkt.’* Ze kregen opnieuw de instructie om de stelling te bespreken. Na afloop vulden de deelnemers een afsluitende vragenlijst in. Tot slot ontvingen zij een digitale debriefing met een toelichting van het onderzoeksdoel en contactinformatie voor eventuele vragen. Er is zorgvuldig

omgegaan met de data en er is gelet op mogelijke belangenverstrengeling en gegevensbescherming. Zo hadden enkel de begeleidende onderzoekers (Weissenbacher & Koudenburg), die geen persoonlijke relatie met deelnemers hadden, toegang tot de ongeanonimiseerde data en gespreksdata.

Materialen

Hieronder worden de schalen beschreven die gebruikt zijn bij het meten van de constructen in ons onderzoek. Alle schalen zijn gemeten op een Likertschaal van (1) helemaal mee oneens tot (7) helemaal mee eens, tenzij anders is aangegeven.

Attitudemeting. De attitude is gemeten aan de hand van twee stellingen: *‘De loonkloof tussen mannen en vrouwen is een gevolg van persoonlijke keuzes, niet van discriminatie’* en *‘Er wordt tegenwoordig te veel nadruk gelegd op diversiteit in plaats van kwaliteit op de werkvloer.’* Deelnemers gaven hun mening op een op een Likertschaal van (1) helemaal mee oneens tot (5) helemaal mee eens. De attitude ten aanzien van deze stellingen werd zowel voor als na het gesprek gemeten, waardoor eventuele veranderingen in attitude konden worden vastgesteld.

Extremiteit van de groepsnorm. Deze variabele is gebaseerd op de attitudemeting. Per gespreksgroep is het gemiddelde van de attitudescores berekend. Om de extremiteit van de groepsnorm te bepalen, is de absolute waarde genomen van het groepsgemiddelde minus drie, omdat drie de neutrale midden waarde van de schaal is. Hierdoor kregen alle groepsleden dezelfde score voor de variabele ‘extremiteit van de groepsnorm’. De variabele had een goede spreiding ($M = 0.79$, $SD = 0.41$).

Groepsattitude/groepsnorm. Na afloop van de discussie werd deelnemers gevraagd in hoeverre zij dachten dat hun groep het eens was met de stelling. Deze inschatting werd gemeten met een Likertschaal van (1) helemaal mee oneens tot (5) helemaal mee eens.

Gedeelde cognitie. De Shared Cognition Scale van Koudenburg et al. (2013) bevatte de volgende drie items: ‘*De groepsleden zaten op dezelfde golflengte*’, ‘*De groepsleden begrepen elkaar,*’ en ‘*De groepsleden waren het met elkaar eens.*’ Een hogere score duidt op een sterkere gedeelde perceptie binnen de discussiegroep en minder waargenomen polarisatie. De schaal toonde een goede interne consistentie op beide meetmomenten, namelijk Cronbachs $\alpha = .900$ voor tijdsmoment 1 en Cronbachs $\alpha = .896$ voor tijdsmoment 2. Om de totaalscore van een participant te berekenen werd het gemiddelde genomen van de drie items.

Groepsidentificatie. Groepsidentificatie is gemeten met de Single-Item Measure of Social Identification met de stelling: ‘*Ik identificeer me met deze discussiegroep*’, en meet in hoeverre mensen zich verbonden voelen met en onderdeel voelen van hun discussiegroep (Postmes et al., 2013). Deze enkelvoudige maat wordt in eerder onderzoek als betrouwbaar beschouwd, omdat de formulering voor respondenten doorgaans duidelijk is en het onderliggende construct van identificatie robuust blijkt (Postmes., et al. 2013).

Demografische kenmerken. Om de sociaaldemografische kenmerken te meten waren er twee items meegenomen in de vragenlijst. Het eerste item was ‘*Leeftijd*’, de antwoordopties voor dit item waren: (1) < 20, (2) 20-29, (3) 30-39, (4) 40-49, (5) 50-59, (6) 60-69 en (7) 70 >. Het tweede item was ‘*Gender*’ waarbij de deelnemers konden aangeven tot welke categorie ze behoren. De antwoordopties waren: (1) Man, (2) Vrouw, (3) Anders of (4) Zeg ik liever niet.

Sociaal conflict. Om het ervaren conflict van de CMC interacties te meten is een aangepaste en vertaalde versie van de Social Conflict Scale gebruikt (Abbey & Andrews, 1985; Mackinnon et al., 2022). De schaal bevatte vijf items. Een voorbeeld van een item is: ‘*Hoeveel heeft een ander tijdens het gesprek met je over iets geruzied?*’ Een hogere score duidt op een sterker gevoel van conflict tijdens de CMC interactie. De schaal had goede interne consistentie met een Cronbachs α van .811.

Negatieve emoties. Deze schaal is gebaseerd op The PANAS Scales van Watson et al. (1988), waarvan drie emoties zijn uitgekozen. De deelnemers werd gevraagd in hoeverre ze de emoties, boosheid, frustratie en walging ervaarden in het gesprek. Hoe hoger er gescoord werd op deze schaal, hoe meer de participanten deze negatieve emoties ervaarden in het CMC gesprek. De schaal had een hoge betrouwbaarheid met een Cronbachs α van .901.

Sociale aanwezigheid. Deze schaal is gebaseerd op de Social Presence Scale van Gunawardena & Zittle (1997). Er zijn vier items uitgekozen, een voorbeeld van een item is: *'De andere groepsleden voelden voor mij echt aanwezig'*. Een hogere score duidt op een hoger gevoel van sociale aanwezigheid. De schaal had een Cronbachs α van .86, deze interne consistentie van deze schaal was dus goed.

Affectieve polarisatie. Deze schaal mat met zeven items de negatieve gevoelens en evaluaties richting de andere groep meten en bevatte één reverse-item. De items zijn gebaseerd op een eerder gevalideerde schaal (Campos & Federico, 2025). Een voorbeeld van een item is: *'Mijn mening over (gender)gelijkheid is verbonden met mijn morele kernovertuigingen'*. Er waren binnen deze schaal drie subschalen: moralisatie, othering en aversie. De interne consistentie van de schaal was goed, de Cronbach's α voor deze zeven items is .772.

Aandacht. De mate van aandacht die de deelnemers ervaarden werd gemeten aan de hand van een samengestelde schaal van vijf items, afkomstig uit twee bestaande schalen. Drie items zijn afkomstig uit de Feeling Heard-schaal (Roos et al., 2023), die oorspronkelijk acht items bevat over het gevoel gehoord en gerespecteerd te worden. De gebruikte items waren: *'Ik voelde me gehoord door de andere mensen'*, *'Ik kon zeggen wat ik echt wilde zeggen'* en *'De andere mensen luisterden naar wat ik zei'*. De schaal is gevalideerd in twee talen (Nederlands en Amerikaans) en heeft een hoge constructvaliditeit (Roos et al., 2023). De schaal heeft een goede interne consistentie met een Cronbach's α van .827. De overige twee

items zijn afkomstig uit de de Shared Cognition Scale van Koudenburg et al. (2013). De gebruikte items waren: ‘*De groepsleden zaten op dezelfde golflengte*’ en ‘*De groepsleden begrepen elkaar*’. De schaal toonde een goede interne consistentie op beide meetmomenten, namelijk Cronbachs $\alpha = .900$ voor tijdsmoment 1 en Cronbachs $\alpha = .896$ voor tijdsmoment 2. De totaalscore van de samengestelde schaal werd berekend als het gemiddelde van de vijf items, met een goede interne consistentie van Cronbach’s $\alpha = .810$.

Minderheidsstatus. De minderheidsstatus is gemeten met de Perceived Minority Status Scale (PMSS) met de stelling: ‘*De meeste mensen in deze groep hadden dezelfde mening als ik*’. Deze schaal vertoont een convergente validiteit en een hoge betrouwbaarheid (Smedley, Myers & Harrell, 1993). Deelnemers worden als minderheid beschouwd wanneer zij voor optie 1, 2 of 3 kozen op de Likertschaal.

Resultaten

Analyse plan

In dit onderzoek worden vijf variabelen onderzocht. Dat zijn de attitude meting na het gesprek (afhankelijke variabele), aandacht (afhankelijke variabele), groepsnorm (onafhankelijke variabele), attitude meting voor het gesprek (covariaat) en minderheidsstatus (onafhankelijke variabele).

Daarnaast onderzoeken we 3 hypothesen. Hypothese 1 “De verwachting van een toekomstige interactie met een constante gesprekspartner verhoogt de aandacht voor groepsinformatie” wordt getest in model 1. Dit model bestaat uit een one-way ANOVA waarbij de verwachting van constante of wisselende gesprekspartners de mate van aandacht zullen voorspellen.

Hypothese 2 “De groepsnorm heeft een sterker effect op attitudeverschuivingen bij deelnemers die een toekomstige interactie met een constante gesprekspartner verwachten dan

op deelnemers die een wisselende gesprekspartner verwachten” wordt getest in model 2. Deze hypothese wordt getest door een regressieanalyse waarbij de verwachting van constante of wisselende gesprekspartners (0= wisselende partners 1=constante partners), de groepsnorm en de interactie tussen deze variabelen de attitude na het gesprek voorspellen. De attitude voor het gesprek dient als covariaat. Op deze manier wordt er gecontroleerd op individuele verschillen die voor het gesprek al aanwezig waren. Hierdoor kunnen attitudeverschillen betrouwbaar worden voorspeld.

Hypothese 3 “Het effect van de groepsnorm op attitudeverschuivingen is sterker voor de minderheid” wordt getest in model 3. Dit model bestaat uit een regressieanalyse waarbij de groepsnorm, de minderheidsstatus en de interactie tussen deze variabelen de attitude na het gesprek voorspellen. De minderheidsstatus wordt toegekend wanneer deelnemers voor optie helemaal mee oneens, oneens of enigszins oneens kozen bij de vraag “De meeste mensen in de groep hadden dezelfde mening als ik.” Net als bij model 2 dient attitude voor het gesprek hier ook als covariaat.

Beschrijvende statistieken

In tabel 1 zijn de gemiddelden, standaarddeviaties en correlaties tussen kernvariabelen in het onderzoek gepresenteerd.

De correlatieanalyse tussen de attitude meting voor het gesprek en de attitude meting na het gesprek is positief en significant zijn, $r(127) = .47, p < .01$. Dit suggereert dat hoge scores op de attitude meting voor het gesprek samengaan met hoge scores op de attitude meting na het gesprek.

Voor model 1 en 2 is het van belang dat de groepsgrootte van de deelnemers die dezelfde gesprekspartner verwachten en deelnemers die een wisselende gesprekspartner verwachten ongeveer gelijk is. De groep met de verwachting van constante gesprekspartner bestaat uit 59

deelnemers en de groep die een wisselende gesprekspartner verwacht bestaat uit 68 deelnemers. De groepen zijn ongeveer even groot. Dit brengt geen belemmeringen mee voor het onderzoek.

De minderheid bestaat uit 12 deelnemers en de meerderheid uit 103 deelnemers. Het is van belang om deze ongelijke groepsgroottes mee te nemen bij het interpreteren van resultaten. Dit kan eventuele significante verschillen moeilijker detecteerbaar maken. Tegelijkertijd weerspiegelen deze ongelijke groepen de verdeling in de praktijk. De resultaten kunnen hierdoor beter worden gegeneraliseerd naar de werkelijkheid.

Tabel 1

Gemiddelden, Standaarddeviaties en Correlaties Tussen Kernvariabelen van het Onderzoek

Variabele	Constant	Wissel- end	Constant M (SD)	Wissel- end M (SD)	1.	2.	3.	4.	5.
1. Attitude pre	59	68	2.19 (.96)	2.24 (1.08)	-				
2. Attitude post	59	68	2.32 (1.37)	2.37 (1.38)	.446*	-			
3. Verwachting gesprekspartner	59	68	1 (.00)	0 (.00)	-.024	-.017	-		
4. Minderheid status	59	68	.068 (.25)	.12 (.32)	.277*	.174*	-.085	-	
5. Groepsnorm	59	68	2.87 (1.70)	2.4(1.45)	.079	.625*	.135	-.010	-
6. Aandacht	59	68	5.56 (.91)	5.50(.99)	-.101	-.128	.033	-.400**	-.117

Noot. N = 127

Assumptie check

Hypothese 1 wordt getoetst aan de hand van een ANOVA, en wordt op de aannames van ANOVA gecontroleerd. De normaalverdeling van aandacht voor beide groepen wordt getest doormiddel van een histogram en QQ-plot. De histogram laat voor beide groepen een normaalverdeling zien en voor beide groepen liggen de punten van de QQ-plot ongeveer op

de lijn. Aan deze assumptie wordt voldaan. De homogeniteit van de varianties worden gecheckt door de Levene's Test. Deze assumptie wordt voldaan ($p = .511$). De afhankelijke variabele (aandacht) wordt gemeten op een schaal, hiermee wordt de assumptie dat de afhankelijke variabele op ratio- of intervalniveau moet worden gemeten voldaan.

Hypothese 2 en 3 zijn getoetst met behulp van een regressie, waarbij op de aannames van regressie wordt gecontroleerd. De assumptie van lineariteit is voor beide modellen aan de hand van een scatterplot (voorspelde waarde op de x-as, gestandaardiseerde residuen op de y-as) gecontroleerd. De scatterplot voor beide modellen laten een willekeurig patroon zien en ondersteunt hiermee de assumptie van lineariteit. De homoscedasticiteit wordt met dezelfde scatterplot gecontroleerd. De punten zijn voor beide modellen ongeveer gelijk verdeeld over de scatterplot en dit maakt dat de assumptie van homoscedasticiteit wordt ondersteunt. De normaliteit wordt voor beide modellen ondersteunt door een histogram en P-P Plot. Het histogram vertoont een klokvormig patroon en in de P-P Plot liggen de punten ongeveer op een rechte lijn. De VIF-waarde van model 2 voor de dummy variabele (verwachting opnieuw zien) is 5.044 en de waarde van de interactie variabele (groepsnorm*manipulatie) is 6.976. De VIF-waarde voor model 3 voor de dummy variabele (minderheidsstatus) is 6.722 en de waarde van de interactievariabele (groepsnorm*minderheidsstatus) is 5.913. Hierdoor is de assumptie van multicollineariteit geschonden. Deze waarden kunnen wijzen op overlap tussen de variabelen en kunnen zorgen voor een grotere onbetrouwbaarheid. Om aan deze multicollineariteitsassumptie te voldoen zijn de groepsnorm en de interactie termen gecentreerd. Hierdoor zijn deze rond de 2 voor model 2 en 3 en wordt aan de multicollineariteitsassumptie voldaan. Aan de assumptie van onafhankelijkheid wordt voor alle drie de modellen niet voldaan. De deelnemers hebben elkaar kunnen beïnvloeden door het onlinegesprek dat plaats vond voor en na de vragenlijsten. Vanwege de aard van het onderzoek (bachelor these) is er niet gekozen voor multilevel analyseren, dit is geen vereiste.

Bij het interpreteren van de resultaten moet deze tekortkoming echter in acht worden genomen.

Hypothese toetsen

Hypothese 1 (“De verwachting om elkaar opnieuw te zien leidt tot meer aandacht voor groepsinformatie”) wordt getest in model 1. Model 1 wordt aan de hand van een One-Way ANOVA getest in SPSS. Resultaten van de One-Way ANOVA laten geen significant verschil zien in aandacht tussen deelnemers die een constante gesprekspartner opnieuw verwachtten en deelnemers die een wisselende gesprekspartner verwachtten, $F(1,125) = .134, p = .715$). Hiermee wordt de hypothese dus niet bevestigd.

Hypothese 2 “De groepsnorm heeft een sterker effect op attitudeverschuivingen bij deelnemers die een toekomstige interactie met een constante gesprekspartner verwachten dan op deelnemers die een wisselende gesprekspartner verwachten” wordt getest in model 2. Er is PROCESS-macro in SPSS gebruikt om model 2 te testen. Resultaten van PROCESS Model 1-analyse laten in tegenstelling tot de hypothese zien dat de groepsnorm geen invloed op de attitude na het gesprek heeft bij de verwachting van constante gesprekspartners ($B = -.07, p = .607$). Er wordt geen interactie-effect gevonden.

Benoemingswaardig is het significante directe effect van de groepsnorm op attitude na het gesprek. Het positieve verband geeft aan dat deelnemers hun attitude aanpassen aan de groepsnorm ($B = .69, p < .001$).

Er is geen direct effect van de verwachting van de gesprekspartner op de attitude na het gesprek ($B = -.26, p = .134$). De verwachting van de gesprekspartner (wisselend of constant) had geen invloed op attitudeverandering.

Hypothese 3 (Het effect van de groepsnorm op attitudeverschuivingen is sterker voor personen in de minderheid) wordt getest in model 3. Er is wederom PROCESS-macro in

SPSS gebruikt om model 3 te testen. Resultaten van Model 2-analyse laten zien dat de invloed van de groepsnorm significant verschilt voor de minder- en meerderheid op de attitudeverschuivingen ($B = -.69, p = .008$). In tegenstelling tot hypothese 3, is het effect van de groepsnorm op de minderheid minder sterk en niet significant ($B = .01, p = .978$). Voor de meerderheid is dit effect sterker en significant ($B = .70, p = <.001$).

Tabel 2

Resultaten van de regressieanalyse

Predictor	Model 1				Model 2			
	B	SE	t	p	B	SE	t	p
Constante	1.3183	.2239	5.8892	.0000	1.3872	.2135	6.4959	.0000
Groepsnorm	.6863	.1064	6.4508	.0000	.6981	.0736	9.4856	.0000
Verwachting gesprekspartner	-.2620	.1738	-	.1342				
			1.5077					
Verwachting* groepsnorm	-.0738	.1431	-.5154	.6072				
Attitude pre	.5200	.0848	6.1327	.0000	.4159	.0917	4.5344	.0000
Minderheidsstatus					.4132	.3025	1.3658	.1745
Minderheid* groepsnorm					-.6914	.2555	-2.7060	.0078
R2	.7217				.7358			

Noot. N=127. Ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten (B) zijn weergegeven.

Discussie

In tegenstelling tot hypothese 1 en eerdere studies die een positief verband laten zien tussen de verwachting van constante gesprekspartners en de mate van aandacht (Berscheid et al., 1976) laten deelnemers die een constante gesprekspartner en deelnemers die een wisselende gesprekspartner verwachten geen verschil zien in de mate van aandacht. In het onderzoek van Berscheid et al. (1976) werd aandacht gemeten door te registreren hoelang de deelnemer naar een persoon keek. Dit is gedragsmatig en objectief, in tegenstelling tot de subjectieve manier waarop deelnemers hun eigen aandacht beoordeelden aan de hand van een vragenlijst in dit onderzoek. Bij zelfrapportage kan sociale wenselijkheid een rol spelen. Deze sociale wenselijkheid kan ervoor zorgen dat beide groepen dezelfde wenselijke antwoorden gaven waardoor eventuele verschillen veroorzaakt door de wisselende of constante gesprekspartners op aandacht niet waarneembaar zijn.

In tegenstelling tot hypothese 2 vonden wij geen invloed van de groepsnorm op de attitude van de deelnemers na het gesprek op het moment dat zij een constante gesprekspartner verwachtten. De groepen waren het in de eerste interactie al vaak met elkaar eens; dit kan het gevoel van acceptatie van de groep veroorzaken. Bij de verwachting om elkaar opnieuw te zien, zal de wens om geaccepteerd te worden vaak leiden tot het aanpassen aan de groepsnorm (Hancock en Sorrentino, 1980). De vervulling van die wens bij de eerste interactie kan verklaren waarom de groepsnorm geen invloed heeft op de attitude van deelnemers na het gesprek wanneer zij een constante gesprekspartner verwachtten. Het aanpassen aan de groepsnorm was niet nodig om geaccepteerd te worden omdat de groep het vaak al met elkaar eens was. Dit komt overeen met Hancock en Sorrentino (1980) die het uitblijven van eerdere steun zien als motivatie om zich te conformeren aan de groepsnorm.

In tegenstelling tot hypothese 3 is er geen effect van de groepsnorm op de minderheid, waar dit effect voor de meerderheid juist een sterker en significant effect laat zien. Dit houdt

in dat de groepsnorm een sterker effect heeft op de meerderheid, waar Hancock en Sorrentino (1980) juist vonden dat dit voor de minderheid geldt. In het onderzoek van Hancock en Sorrentino (1980) waren deelnemers identificeerbaar voor elkaar. Ons onderzoek vond plaats in een anonieme setting. In lijn met het SIDE-model zorgt de anonimiteit ervoor dat het individuele identiteitsgevoel vermindert en plaatsmaakt voor het groepsgevoel (Postmes et al., 1998). De meerderheid identificeert zich met het groepsgevoel en dit maakt hen extra gevoelig voor de groepsnorm. Het afwijken van deze groepsnorm zal voor hen voelen als het afwijken van hun eigen identiteit. Hierdoor zullen zij de groepsnorm sterker volgen.

Een limitatie die respondenten vaak teruggaven was de twijfel of zij wel echt een tweede interactie met constante gesprekspartners zullen hebben. De manipulatie bestond uit een online bericht waarin aan de deelnemers werd verteld of zij wel of niet opnieuw met dezelfde groep zullen interacteren. Op het moment van interactie, zorgde het anonieme karakter van de deelnemers (kleur en de naam van die kleur) mogelijk voor deze twijfel. Het was van belang dat de deelnemers de manipulatie geloofden.

De keuze om op deze manier de manipulatie vorm te geven en het online karakter van het onderzoek heeft er echter voor gezorgd dat de anonimiteit van de deelnemers kon worden gewaarborgd ten op zichte van controversiële onderwerpen. Dit zal zeker invloed hebben gehad op de grootte van de steekproef die is bereikt, maar bevordert ook eerlijke meningen. Het schetste de mogelijkheid voor deelnemers om echte gesprekken te voeren, in plaats van in te schatten hoe zij zelf zullen reageren. Dit is bevorderlijk voor de validiteit. Daarnaast zorgt de online omgeving, en niet fysieke omgeving, ervoor dat mensen snel geneigd waren om zich twee keer te binden aan het onderzoek. Op deze manier is het minder tijdrovend. Dit maakte het mogelijk om een longitudinaal onderzoek te ontwerpen. Dit is van ontzettende waarde omdat er weinig data is over deelnemers die meerdere keren mee doen aan

onderzoeken die gaan over de invloed van de verwachting van constante en wisselende gesprekspartners op attitude.

De anonimiteit heeft er mogelijk voor gezorgd dat het effect van verwachte interactie uitbleef, maar tegelijkertijd kan deze anonimiteit vanuit het Social Identity Model of Deindividuation Effects mogelijk de sterke norm-effecten verklaren die in dit onderzoek worden gevonden. Volgens het SIDE-model kan het samenspel van anonimiteit en online interactie ervoor zorgen dat deelnemers zich aanpassen aan de groepsnorm. De groepsidentiteit wordt belangrijker dan individuele identiteit (Postmes et al., 1998). Deze groepsidentiteit is voor beiden groepen deelnemers salient, ongeacht of zij een wisselende of constante gesprekspartner verwachten. Mogelijk is het effect van anonimiteit voor beide groepen zo groot, dat de manipulatie van wisselende of constante gesprekspartners geen versterkende of verzwakkende effecten heeft.

Een schending van de onafhankelijkheidsaannname van de data wordt getolereerd. Dit besluit is genomen om een realistische setting te creëren, daarnaast is de wederzijdse beïnvloeding onderwerp van dit onderzoek. Er is niet gekozen voor multilevel-analyse vanwege de aard van deze bachelor these.

Dit onderzoek schetst hoe een longitudinaal onderzoeken met grote steekproef, echte gesprekken en anonimiteit mogelijk kan worden gemaakt. Het interessant om gedragsmatige en objectieve meetinstrumenten te gebruiken om de aandacht te meten, om te kijken of aandacht dan wel verschilt voor constante en wisselende gesprekspartners. Het is interessant om in vervolgonderzoek te kijken naar mogelijkheden om de anonimiteit te verlagen, maar in dusdanige hoeveelheid dat de betekenisvolle effecten van deze anonimiteit blijven bestaan. Om vervolgens te onderzoeken welke effecten dit heeft op de norm-effecten en of deze nu wel een verschil laten zien voor wisselende en constante gesprekspartners. Dit zal verder in kaart brengen welke invloed een verwachte interactie op attitudeverschuivingen heeft.

Referentias

Abbey, A., & Andrews, F. M. (1985). Modeling the psychological determinants of life quality.

Social Indicators Research, 16(1), 1–34. <https://doi.org/10.1007/bf00317657>

Adjustment of Ethnic Minority Freshmen. *The Journal Of Higher Education*, 64(4), 434.

<https://doi.org/10.2307/2960051>

Barker, J. L. (2017). Robert Axelrod's (1984) *The Evolution of Cooperation*. In *Springer eBooks* (pp. 1–8). https://doi.org/10.1007/978-3-319-16999-6_1220-1

Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497–529. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.117.3.497>

Berscheid, E., Graziano, W., Monson, T., & Dermer, M. (1976). Outcome dependency: Attention, attribution, and attraction. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 34(5), 978–989. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.34.5.978>

Christian, J., Bagozzi, R., Abrams, D., & Rosenthal, H. (2011). Social influence in newly formed groups: The roles of personal and social intentions, group norms, and social identity. *Personality And Individual Differences*, 52(3), 255–260. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.10.004>

George, D., & Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference* (4th ed.). Allyn & Bacon

Gunawardena, C. N., & Zittle, F. J. (1997). Social presence as a predictor of satisfaction within a computer-mediated conferencing environment. *American Journal Of Distance Education*, 11(3), 8–26. <https://doi.org/10.1080/08923649709526970>

- Hancock, R. D., & Sorrentino, R. M. (1980). The effects of expected future interaction and prior group support on the conformity process. *Journal Of Experimental Social Psychology, 16*(3), 261–269. [https://doi.org/10.1016/0022-1031\(80\)90069-4](https://doi.org/10.1016/0022-1031(80)90069-4)
- Itzchakov, G., & DeMarree, K. G. (2022). Attitudes in an interpersonal context: Psychological safety as a route to attitude change. *Frontiers in Psychology, 13*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.932413>
- Jetten, J., & Hornsey, M. J. (2013). Deviance and Dissent in Groups. *Annual Review Of Psychology, 65*(1), 461–485. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010213-115151>
- Kellermann, K. (1984). THE NEGATIVITY EFFECT AND ITS IMPLICATIONS FOR INITIAL INTERACTION. In *COMMUNICATION MONOGRAPHS: Vol. Volume 51*. <https://kkcomcon.com/doc/KNegativityEffectImplications.pdf>
- Kellermann, K. (1986). Anticipation of Future Interaction and Information Exchange in Initial Interaction. *Human Communication Research, 13*(1), 41–75. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.1986.tb00095.x>
- Koudenburg, N., Postmes, T., & Gordijn, E. H. (2013). Conversational flow promotes solidarity. *PloS One, 8*(11), e78363. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0078363>
- Mackinnon, S. P., Tougas, M. E., Kehayes, I. L., & Stewart, S. H. (2022). Friendship Conflict, Drinking to Cope, and Alcohol-Related Problems: A Longitudinal Actor-Partner Interdependence Model. *Emerging Adulthood, 10*(3), 595–608. <https://doi.org/10.1177/21676968211060945>
- Postmes, T., Haslam, S. A., & Jans, L. (2013). A single-item measure of social identification: Reliability, validity, and utility. *The British Journal of Social Psychology, 52*(4), 597–617. <https://doi.org/10.1111/bjso.12006>

- Postmes, T., Spears, R., & Lea, M. (1998). Breaching or Building Social Boundaries? *Communication Research*, 25(6), 689–715. <https://doi.org/10.1177/009365098025006006>
- Roos, C. (2022). *Everyday diplomacy: Dealing with controversy online and face-to-face* (Doctoral dissertation). University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.230455324>
- Roos, C. A., Postmes, T., & Koudenburg, N. (2023). Feeling heard: Operationalizing a key concept for social relations. *PloS One*, 18(11), e0292865. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0292865>
- Schiller, S. Z., & Mandviwalla, M. (2007). Virtual Team research. *Small Group Research*, 38(1), 12–59. <https://doi.org/10.1177/1046496406297035>
- Scholten, L., Van Knippenberg, D., Nijstad, B. A., & De Dreu, C. K. (2006). Motivated information processing and group decision-making: Effects of process accountability on information processing and decision quality. *Journal Of Experimental Social Psychology*, 43(4), 539–552. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2006.05.010>
- Smedley, B. D., Myers, H. F., & Harrell, S. P. (1993). Minority-Status Stresses and the College
- Thiry, M., & Deguire, M. (2007). Recent developments in project-based organisations. *International Journal Of Project Management*, 25(7), 649–658. <https://doi.org/10.1016/j.ijproman.2007.02.001>
- Walther, J. B. (1994). Anticipated Ongoing Interaction Versus Channel Effects on Relational Communication in Computer-Mediated Interaction. *Human Communication Research*, 20(4), 473–501. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.1994.tb00332.x>

Watson, D., Clark, L. A., & Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 54(6), 1063–1070. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.54.6.1063>

Werner, C. M., Sansone, C., & Brown, B. B. (2007). Guided group discussion and attitude change: The roles of normative and informational influence. *Journal Of Environmental Psychology*, 28(1), 27–41. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2007.10.002>

Bijlage: Samenvatting AI-gebruik

Gebruikte AI-systeem: ChatGPT (open AI)

Gebruikte definitieve prompts: “Dit zijn de participant ID’s met de bijbehorende beschikbaarheid. Plan deze participanten in op hun beschikbaarheid en deze tijdsloten (...)”

Toepassing: Het maken van tijdsloten van de online groepsgesprekken

Gebruikte definitieve prompts: “Vat dit artikel samen”

Toepassing: Zelfstudie, informatie opdoen over het onderwerp

Gebruikte definitieve prompts: “Waarom noteer ik geen significantieniveau in de resultaten?”

Toepassing: Zelfstudie, diepere kennis over APA7 en statistiek

Gebruikte definitieve prompts: “Wat zet je in een introductie scriptie?”

Toepassing: Zelfstudie, inspiratie

Gebruikte definitieve prompts: “Hoe zorg je ervoor dat stukken tekst in elkaar doorvloeien?”

Toepassing: Kennis opdoen van academisch schrijven